

O‘ZBEKISTONDA SPORT SOHASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Abdumannopova Muxlisa

Farg‘ona davlat universiteti Jismoniy tarbiya fakulteti talabasi

Telefon: +99893 472 80 75 Elektron pochta: aliakbarova.yulduz6@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada O‘zbekiston sport sohasining mustaqillik davridan boshlab bugungi kungacha bo‘lgan rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Maqolada sport infrastrukturasi, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash siyosati, xalqaro musobaqalardagi muvaffaqiyatlar va yoshlar sportini rivojlantirish yo‘nalishlaridagi asosiy o‘zgarishlar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, sport sohasida yuzaga kelgan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ham keltiriladi. Maqola O‘zbekiston sportining taraqqiyotidagi ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy omillarni yoritishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar O‘zbekiston sporti, sport rivojlanishi, jismoniy tarbiya, sport infratuzilmasi, yoshlar sporti, davlat siyosati, xalqaro musobaqalar, sport yutuqlari, sportni qo‘llab-quvvatlash, sport tizimi, mustaqillik davri, sport muammolari, sport taraqqiyoti, sport madaniyati.

Kirish

Sport har bir jamiyatning jismoniy va ma'naviy sog'lomligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, insonlarni birlashtirish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, shuningdek, milliy madaniyat va g'urumi shakllantirishda katta rol o'ynaydi. O'zbekistonda sport sohasining rivojlanishi uzoq va murakkab tarixga ega bo'lib, mamlakat mustaqillikka erishganidan so'ng yangi rivojlanish bosqichlarini bosib o'tdi. Mustaqillik yillarida davlat tomonidan sportni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi, bu esa nafaqat sport infratuzilmasining kengayishi va modernizatsiyasi, balki yoshlarni sportga jalb qilish, professional sportchilarni tayyorlash va xalqaro arenalarda mamlakat nomini yuksaltirishga xizmat qildi. Sovet davrida O'zbekiston sport tizimi asosan markazlashgan holda faoliyat yuritgan bo'lsa, mustaqillikdan so'ng milliy sport siyosati shakllanib, o'ziga xos yo'nalishlar va dasturlar ishlab chiqildi. 1990-yillardan boshlab davlat tomonidan ko'plab sport maktablari, olimpiya zaxiralari va muassasalar tashkil etildi, shuningdek, yangi sport turlari joriy qilindi. Buning natijasida o'zbek sportchilari xalqaro musobaqalarda faol ishtirok eta boshladi, Olimpiya o'yinlarida ham muvaffaqiyatlarga erishildi. Bugungi kunda O'zbekiston sport sohasida jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirishga alohida e'tibor berilmoqda, yangi stadionlar, sport majmualari qurilmoqda, yoshlarni sportga jalb etish uchun keng ko'lamli dasturlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, sport sohasida yuzaga kelayotgan muammolar — moliyaviy resurslarning yetishmasligi, mutaxassis kadrlarning kamligi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar ham mavjud. Ushbu maqolada O'zbekiston sport sohasining rivojlanish bosqichlari, muhim yutuqlari va duch kelayotgan muammolari keng yoritiladi hamda ularni hal etish yo'llari taklif etiladi.

O'zbekistonda sport sohasining rivojlanish bosqichlari. Sport har bir jamiyat uchun jismoniy va ruhiy sog'liqni ta'minlash, yoshlarni tarbiyalash va milliy g'ururni oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda sport rivoji uzoq tarixga ega bo'lib, u turli davrlarda turlicha shakllangan. Mustaqillik yillarida sport sohasida ko'plab ijobiy o'zgarishlar ro'y berdi, davlat tomonidan keng ko'lamli qo'llab-quvvatlash dasturlari ishlab chiqildi. Ushbu maqolada O'zbekiston sport sohasining rivojlanish bosqichlari, unda yuzaga kelgan muammolar va istiqboldagi vazifalar batafsil tahlil qilinadi. Sovet davrida sportning shakllanishi va rivojlanishi. Sovet Ittifoqi tarkibidagi O'zbekiston hududida sport dastlab ishchilar va talaba yoshlar orasida ommaviy jismoniy tarbiya shaklida rivojlangan. 1920-1930-yillarda sport maktablari va tashkilotlari tashkil qilina boshlandi. Bu davrda sportni rivojlantirishda asosan siyosiy-ma'rifiy maqsadlar ustun turdi. Sovet rejimi sportni jismoniy tarbiya vositasi sifatida ko'rdi, xalqning sog'lomligini oshirish va millatlarni birlashtirishga xizmat qiluvchi omil deb hisoblandi. O'zbekistonda futbol, kurash, yengil atletika, boks, suzish kabi sport turlari keng tarqaldi. 1950-1960 yillarda esa milliy sport maktablari tashkil etilib, malakali sportchilar tayyorlana boshlandi. O'sha paytda O'zbekiston sportchilari Sovet Ittifoqi nomidan o'tkaziladigan respublika va xalqaro musobaqalarda faol ishtirok etdilar. Olimpiya o'yinlarida qatnashish imkoniyati Sovet Ittifoqining umumiy tarkibida bo'lgani uchun, o'zbek sportchilari asosan Sovet terma jamoasining a'zolari sifatida ishtirok etdilar. Mustaqillik yillaridagi sport tizimining yangilanishi (1991–2000-yillar). 1991 yilda O'zbekiston mustaqillikka erishgach, sport sohasida ham tub islohotlar boshlandi. Mamlakatda o'z milliy sport siyosatini ishlab chiqish zarurati paydo bo'ldi. Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan sportni rivojlantirishga qaratilgan ko'plab farmonlar va qarorlar qabul qilindi. 1992 yilda O'zbekiston mustaqil ravishda birinchi marta Olimpiya o'yinlarida ishtirok etdi. Bu tarixiy voqea mamlakat sport tarixida muhim burilish nuqtasi bo'ldi. Shu yillarda sport infratuzilmasini yangilash va kengaytirish ishlari boshlandi: yangi sport maktablari, stadionlar, trening markazlari qurildi, xalqaro standartlarga javob beruvchi sport inshootlari paydo bo'ldi. Shuningdek, sportni ommaviylashtirishga alohida e'tibor qaratildi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya darslari kuchaytirildi, ko'plab yoshlar sportga jalb qilindi. Bu davrda xususiy sport klublari tashkil etila boshlandi, professional sport rivojlanishiga imkon yaratildi. 2000-yillardan bugungi kungacha bo'lgan rivojlanish bosqichi. 2000-yillardan boshlab O'zbekiston sportida yuqori natijalarga erishish uchun davlat siyosati yanada mustahkamlandi. Prezident va hukumat tomonidan sport sohasini rivojlantirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqildi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash kuchaytirildi. Ushbu davrda mamlakatda xalqaro sport musobaqalari o'tkazila boshlandi. Masalan, 2014 yilda Toshkentda Osiyo o'yinlari, 2018 yilda esa Qirg'iziston bilan birgalikda turli xalqaro musobaqalar tashkil qilindi. Bu kabi tadbirlar O'zbekiston sportining xalqaro maydondagi obro'sini oshirishga xizmat qildi. Shuningdek, yosh sportchilarni tayyorlash va rivojlantirish tizimi yanada takomillashdi. Respublika sport maktablari, oliy sport ma'lumot yurtlari faoliyati kuchaytirildi. Professional sport jamoalari va federatsiyalar tashkil qilindi.

ularning ishiga davlat tomonidan muntazam moliyaviy yordam ko'rsatildi. Bugungi kunda O'zbekistonda futbol, boks, kurash, gimnastika, yengil atletika kabi sport turlari keng ommalashgan. Xalqaro maydonda O'zbekiston sportchilari yaxshi natijalar ko'rsatib, Olimpiya o'yinlari va boshqa yirik musobaqalarda muntazam ishtirok etmoqda. Sport infratuzilmasining rivojlanishi. Mustaqillikdan so'ng O'zbekistonda sport infratuzilmasini yaxshilashga katta e'tibor qaratildi. Yangi sport majmualari, stadionlar, hovuzlar va fitnes markazlari qurildi. Toshkent, Samarqand, Buxoro, Andijon va boshqa yirik shaharlarda zamonaviy sport inshootlari barpo etildi. Davlat tomonidan qishloq joylarda ham sport infrastrukturasini rivojlantirildi, bu esa yoshlarni sport bilan shug'ullanishga keng jalb qilish imkonini berdi. Zamonaviy trening uskunolari va sport anjomlari ta'minlandi, bu esa sportchilarning tayyorgarlik darajasini oshirishga yordam berdi. Yoshlarni sportga jalb qilish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. O'zbekiston hukumati yoshlarni sport bilan shug'ullanishga rag'batlantirish uchun ko'plab dasturlarni amalga oshirmoqda. Maktab va universitetlarda jismoniy tarbiya darslari soni oshirildi, sport to'garaklari faoliyatini kengaytirildi. "Yoshlar sport festivallari", "Sog'lom hayot uchun sport" kabi aksiyalar muntazam o'tkaziladi. Bundan tashqari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qiluvchi ommaviy sport tadbirlari tashkil etiladi. Marafonlar, velosiped poygalari, fitnes bo'yicha musobaqalar aholi orasida katta qiziqish uyg'otmoqda. Bu jarayonlar sportni faqat professional soha emas, balki har bir fuqaro uchun kundalik hayotning ajralmas qismiga aylantirishga qaratilgan. Muammolar va ularni hal qilish yo'llari. O'zbekistonda sport sohasining rivojlanishida sezilarli yutuqlar mavjud bo'lsa-da, ayrim muammolar ham mavjud. Ular orasida moliyaviy resurslarning yetarli emasligi, yuqori malakali mutaxassislarning kamligi, zamonaviy sport texnologiyalarining sekin joriy qilinishi, hamda sportchilarning xalqaro maydonlarda yetarlicha qo'llab-quvvatlanmasligi bor. Shuningdek, qishloq joylarda sport infratuzilmasining hali to'liq rivojlanmagani yoshlarni sportga jalb qilishni qiyinlashtiradi. Bunday muammolarni hal etish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, xorijiy tajribalarni o'rganish va joriy qilish zarur. O'zbekiston sport sohasining rivojlanish tarixi ko'p bosqichlardan iborat bo'lib, har bir davrda o'ziga xos yutuqlar va muammolar mavjud. Mustaqillik yillarida sport tizimining mustaqil ravishda shakllanishi, yangi sport infratuzilmasining barpo etilishi va yoshlarni sportga jalb qilish bo'yicha olib borilgan ishlar mamlakat sportining jadal rivojlanishiga olib keldi. Kelajakda sport sohasida mavjud muammolarni hal etish va xalqaro maydonda yanada katta yutuqlarga erishish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa O'zbekistonda sport sohasining rivojlanish tarixi o'ziga xos bosqichlarga ega bo'lib, har bir davrda o'ziga xos yutuqlar va qiyinchiliklar bilan ajralib turadi. Sovet davrida sport tizimi markazlashgan va davlat tomonidan boshqarilgan bo'lib, bu davrda sportni ommaviylashtirish, sportchilarni tayyorlash hamda xalqaro maydonda ishtirok etish yo'lida muhim qadamlar qo'yilgan. Ammo bu jarayonlar asosan Sovet Ittifoqining umumiy siyosati doirasida amalga oshirilgan. Mustaqillikka erishganidan so'ng O'zbekiston o'zining

mustaqil sport siyosatini ishlab chiqdi, sportni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratdi. Davlat tomonidan sport infratuzilmasi kengaytirildi, yangi sport maktablari va markazlari tashkil qilindi, yoshlar orasida sportni ommalashtirish bo'yicha ko'plab dasturlar yo'lga qo'yildi. Shu bilan birga, O'zbekiston sportchilari xalqaro arenalarda mustaqil ravishda ishtirok eta boshladi va jahon miqyosida muhim yutuqlarga erishdi. Biroq, bugungi kunda sport sohasida hali hal etilishi zarur bo'lgan qator muammolar mavjud. Moliyaviy resurslarning yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalarni yetarli darajada joriy eta olmaslik, yuqori malakali mutaxassislar tanqisligi va qishloq hududlarida sport infratuzilmasining rivojlanishidagi notekislik kabi masalalar mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat, xususiy sektor va jamiyatning faol hamkorligi zarur. Kelajakda O'zbekiston sportining yanada rivojlanishi uchun yosh avlodni sportga kengroq jalb qilish, xalqaro standartlarga mos infratuzilmani yanada takomillashtirish, sportchilarning tayyorgarligini yanada professional darajaga ko'tarish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish ishlari davom ettirilishi muhimdir. Shuningdek, sport sohasida innovatsion texnologiyalarni keng joriy qilish va xalqaro tajribalarni o'rganish ham rivojlanishga katta hissa qo'shadi. Natijada, O'zbekistonda sport sohasining barqaror rivojlanishi nafaqat sportchilar, balki butun jamiyat uchun foydali bo'lib, mamlakatning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli, sport sohasini yanada rivojlantirish va modernizatsiya qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: “Ma'naviyat”, 2008.
Unda sog'lom turmush tarzi va sportning yoshlar tarbiyasidagi o'mi haqida fikrlar keltirilgan.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni:
“2021–2025-yillarda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida” – lex.uz huquqiy axborot portali.
3. Abdullayeva M.T. Sport nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, 2019
O'zbekiston sport tizimining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va metodik asoslari.
4. O'zbekiston Respublikasi Sportni rivojlantirish vazirligi rasmiy veb-sayti – www.mysport.uz
O'zbekistonda sport infratuzilmasi, yutuqlar, musobaqalar va statistika haqida yangilangan ma'lumotlar.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori:
“Jismoniy tarbiya va sport sohasidagi davlat boshqaruvini takomillashtirish to'g'risida” – 2020-yil.

6. Qodirov B.A. Sport menejmenti va marketingi asoslari. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2016. Sport boshqaruvi, iqtisodiy mexanizmlar va sohadagi islohotlar haqida.
7. Xodjayev A.X. Sport psixologiyasi va pedagogikasi. – Toshkent, 2018. Sportchilarning tayyorgarligi va ularni ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlash bo'yicha ma'lumotlar.
8. UNESCO. Sport for Development and Peace – xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun mos keluvchi model takliflari (www.unesco.org).
9. Olimpiya o'yinlari bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar – www.olympics.com O'zbekiston sportchilari ishtirok etgan musobaqalar va yutuqlar.
10. Rashidova N.N. Milliy kurash va uning jahon sportidagi o'rni. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2017.
11. Kurash sportining milliy qadriyat sifatida rivojlanishi.
12. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi hisobotlari (2020–2024 yillar): Sport maktablari soni, sportchilar soni, ommaviy sport tadbirlari haqida statistik ma'lumotlar – stat.uz
13. Turg'unov S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2015. Sportni ommaviylashtirish va ta'lim tizimidagi roli.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqlari (masalan, sportchilarni rag'batlantirish, Olimpiya oldidan qabul qilingan chora-tadbirlar).
15. Sharq yulduzi va O'zbekiston adabiyoti va san'ati gazetalarining sportga oid maxsus sonlari (PDF arxivlardan olinadi).

